

György Dezső

A magyar falu

Minden reményünk a falu s a parasztnak keresztelt
különös emberek: a gazdák, házanépük
s a földtúró munkások,
napfogta arcuk jelenti az erőt sápadt szíveinkben,
és szúzi lelkük naív úrisága annyit tesz: nemzeti lélek,
és uraink nótáikkal mulkatnak
s művészetüket dícsérik igaznak.

S mi is néhányan, akik küldtetnek valljuk rajunkat,
s a népünk erejét, különös lelkét áldozva csodáljuk,
szavaink és hiteink gyökerét beléeresztjük a falusi rögbe:
viruljon jól felszívott életük.

S szeretjük a magvető széles mozdulatban
a magunk meddő finomult próbáit,

szeretjük az arató önző habzsolásban
a mi megfáradt gyöngé jussainkat,

s az ő vad méltóságos kemény tempóikban
álmodjuk úrnak s erősnek magunkat.

Igy van. És titok mégis a falu és titok a paraszt és a nép,
nem fogjuk föl, akár az Istent,
s mégis akadnak vezéri pásztorbotos elmék,
akik büdösnek bélyegzik meg őket s viharzó markukat.

Én gyűlölöm a hazudókat, magyarkodókat, és a népet
úgy szeretem, ahogy nem értem:
mint az asszonyt, vagy mint az Istent,
ahogy van, úgy van, és csak érzem,
hogy benne támad új erőre
a mi megcsúfolt, úrrázüllött természetünk és rendelésünk,
és nem félek kimondani, hogy mi nem értjük a parasztot,
de úgy emeljük álmainkban, mint Magdaléna Krisztusunkat.

(Gömör, 1926)

Móricz Zsigmond

Új arcú magyarok

Győry Dezső versei

A trianoni határok elszakították a törzsmagyarok egyes részeit s mesterségesen testvérszigeteket állítottak elő, holott a magyarságnak addig sohasem volt, – a hétfalusi csángók szigetétől eltekintve, – semmiféle különálló része.

Elszakadtak erőszakos módon az erdélyi, felvidéki s délvideki magyarok. Elszakadtak Budapeستől s egymástól is. Mivel azonban lelkük és minden gazdasági s szellemi jövőjük a közös magyarságban született, most kínos s lehetetlen módon kellett párhuzamosan együtt futniuk, mint a közös pályán az eltördelözött bolygónak.

Anyaguk s lelkük ugyanaz s ami kivált belőlük, az is csak ugyanaz lehetett. Mégis önállóvá lettek egymástól a politikai korlátok miatt, sőt a magyar kultúrát önállóan kellett a töredékeknek is tovább fejleszteni.

Ez a tovább élés az elmúlt hét esztendő alatt máris meglehetősen jelentékeny külön jellemet ad a csonka-magyarországi s a kisebbségekben élő magyarságnak.

Minden kisebbségnek meg vannak a maga szószólói odahaza, akik szemüket saját állapotukra függesztik, akik saját szenvedéseiket érzik s mondják ki s akik külön színt s erőt kapnak helyzetük miatt.

Egy szlovenszkói költőnek a kötetét kaptam ma kézhez s míg olvastam, olvastam a verseket, felrajzott előttem minden szomorúság s nyomorúság, amely isten szerint való hangokat kap ebben a könyvben.

Győry Dezső: Új arcú magyarok című könyve.

A címe már megrendítő.

De az egész kötet az. Nem láttam még Szlovenszkból olyan költőt, aki ennyire a mai, modern kultúrélet harsonája volna. Benne van a magyar bánat egész régi skálája, de valami új erővel, az új szociális és emberi célok felé irányuló arccal és szívvel.

Magasabban van e tekintetben, mint az itthoni költészet, mert itt, nálunk, hiányzik e percben a haza egyetemességét érző költői akarat. Versben zokogó testvéreink vagy az egész emberiség napja felé fordulnak, vagy tisztán az egyéni élet csillagánál dobognak: de a haza egysége Ady óta nem izzítja a szíveket.

Győry Dezső szinte szintétikusan foglalja magába kisebbségi magyar tömegének képét, annak céljait, vágyait, bánatát s életerejét.

*Csupa vad vonal, csupa szív, szépség, értelem, erő,
csak így az egész semmi, semmi, semmi.*

*S a beleőrült ájulva keni címül s végezetül alája:
magyar.*

Elsősorban s teljesen politikai költő. Valaki, aki ennek a nemzetnek egyetemes problémáitól terhes s aki rá még

az elszakított s babiloni fájdalomba szorított kis magyarságnak gyötrelmeitől színezetten végzetes.

Minden verse igaz, kegyetlen magyar igazságot hirdet:

*Hit kell: de így: ha kell, tettben, ökölben
szabadság és nem nyítt szemforgatás.
Nem megnyugodni: élni akarunk:
segíts magadon s Isten is segít.*

Csak Ady élte ennyire magyar voltát, ilyen kínlódva, ilyen verejtékesen, ilyen imádsággal, ennyire minden pillanatában, ennyire Sors küldötten.

*Minden reményünk a falu s a parasztnak keresztelt
különös emberek: a gazdák, házanépük
s a földturó munkások,
napfogta arcuk jelenti az erőt sápadt sziveinkben
és szüzi lelkük naiv urisága annyit tesz: nemzeti lélek,*

*...és a népet
ugy szeretem, ahogy nem értem:
mint asszonyt, vagy mint az Istent.
ahogy van, úgy van, és csak érzem,
hogy benne támad új erőre
...a mi rendelésünk...*

Ott ül, ott vergődik Rimaszombatban s nézi a faját s számlálja a perceit s dolgait, mintha valami verő magaslaton volna a siralomházban:

*Nézem friss jó gyerekszemekkel
és megesik a szívem rajta;
hogy kínlódik,
hogy ténfereg
a vándorló nagy kulturák nyomában.*

Él egy nyugdíjas család keretében, amelytől az urak elvették a kenyeret, vagy a létminimum alá szállították.

*tiszták vagyunk: árvák szegények
s úgy kell állnunk pusztán
mint a diófa sudarának.*

S él s eped s reménykedik, szimbólikusan képviselve a magyarság megtörtét életét: s könyörög:

*több kenyérért az asztalon, szebb örömért az ágyon,
jobb kacagásért a dalon a rikatott világon...
Egyetlen reménysége, hogy a „kisebbségi lélekben“
mélyebben érzünk s összébb tartozunk.*

Igaz, nagy árat fizetnek érte:

*a tandij, egész nemzedékek.
Megdöbentő hangjai vannak:
Jaj, rémes sors ez: apát féltetni...*

De nem fél a jövőtől, mert önnönmagán keresztül a magyarságban roppant erőt érez, „csodálatos csillagok, botorkáló fiatal szikrák” veszik körül, „más hangú, más színű tüzek”, mert „új, komoly, fiatal arcok változtak át a végzet parancsára mássá, mint voltak, akiktől lettek ők is”. „Csodálatos csillagok, a szegénységben gazdagult világok, nyers szenvedések ózonja telíti az élesebb levegőt, villámossabb ájzerben élve“...

*Csodálatos csillagok, másult magyarok
felváglak a zenitre: csillagok
kezdjétek roppant rendeléseket!*

Örömmel és boldogan köszöntöm Győry Dezsőt, aki a költő szívének minden erejével s szépségével hallatja a hangot, már megint s még mindig a pacsirtaalcás sirály hangját.

Nagy nép ez mégis, ez a magyar, amely a kövekből prófétákat teremt.

A szeretet s együttérzés rádióhulláma repüljön át az írott határokon. A be nem teljesedett sors ereje sodor együtt bennünket.*

*Nyolevan éve írta Győry Dezső: A magyar falu c. versét.

Puntigán József

Móricz Zsigmond látogatása Losoncon

„A Csehszlovákiai Magyar Akadémikusok Szövetsége, vagy ahogyan többen ismerik, a »A Makk« 1927 tavaszán a [...] téli szünet után, amely a hatósági elismeréssel kapcsolatos nehézségek elsimításával múltott el, a közelgő tavaszi évadban nem mindennapi kultúreseménynel és szenzációval lepi meg az elárvult szlovenszkói magyar közönséget. Móricz Zsigmondot, a mai magyar irodalom élő alakjainak egyik legértékesebb eredeti egyéniségét és a budapesti színházak dédelgetett kedvencét, Simonyi Máriát, a nagy író feleségét sikerült hét estből álló, Nyugat- és Középszlovenszkón keresztül vezetű turnéra megnyerni. Érsekújvártól – Komárom, Pozsony, Léva, Losonc, Rimaszombaton keresztül – Rozsnyóig tart az út, melynek megjavítására a művészpár vállalkozott.

A diákmozgalom belső kilengésein kívül a szövetség tanúbizonyságát adja ezzel a rendezéssel annak, hogy mindazt a programot, amelyet a lévai diákkongresszuson az alakulás lelkesedésében beígért, kitartó munkával, fiatal energiával valóra is váltja. Részt vesz a szlovenszkói magyar kultúrmunkában és az egyetemi ifjúságot ilyen irányú munkához szoktatja...

A losonci magyar akadémikusok április 9-én tartják meg alakuló közgyűlésüket **Somos Elemér** joghallgató, szövetségi főtitkár jelenlétében, aki a szövetség nevében végig kíséri a művészpárt és ünnepi beszédével kapcsolódik be azok műsorába.

A Móricz-Simonyi est szimpatikus bemutatkozása lesz a fiatal egyesületnek, amely már a jóíramú kezdésért is megérdemli Losonc és környéke magyar társadalmának legmesszebbmenő támogatását ...“ – olvashatjuk Móricz Zsigmond és Simonyi Mária losonci látogatásának előzetesét a *Losonci Hírlap* 1927. március 13-i számában.¹

A nagy érdeklődéssel várt találkozó jelentőségét jelzi, hogy arról a helyi tudósításokon kívül több, jeles irodalmárok által jegyzett visszaemlékezés is született.

A találkozóról címlapon közölt írásában számolt be a *Losonci Hírlap*², amelyből azt is megtudhatjuk, hogy az első találkozó után Móricz néhány napon belül még egyszer visszatért Losoncra, ahol az YMCA épületében találkozott az érdeklődő losonciakkal.

*

Móricz Zsigmond Losoncon

Losonc városának nagy ünnepe volt az elmúlt szombaton. **Móricz Zsigmond**, a magyar írás mestere, a magyar élet legalaposabb ismerője a MAKK által rendezett szlovenszkói irodalmi körútján hozzánk is ellátogatott, hogy felgyújtsa lelkünkben a hitet a magyar kultúra szép és dicsőséges jövője iránt.

Móricz Zsigmond ma a modern magyar irodalom legtipikusabb képviselője. Egyik tagja annak a triáznak, amely a magyar élet megújulását, kulturális megerősödését és meggazdagodását új szépségek megmutatásával, a mai korba illő eszmék és gondolatok kitermelésével munkálja ...

Büszke örömmel vallottuk magunkénak mind a két estén a mi Móriczunkat, aki önzetlenül, áldozatos szeretettel jött el Losoncra is, hogy a megújuló élet jóságait elhirdesse mi közöttünk és lelkünket a magyar kultúra egyetemes folyamába belekapcsolja.

A szombati este örök emlékezetes napja lesz a losonci magyar társadalomnak. Hatalmas, impozáns hódolattevés volt ez az író Gényusza előtt. Ilyen hatalmas tömeget már rég nem látott a városháza díszterme. Ilyen áhítatosan figyelő közönséget is régen nem láthatott maga előtt az író.

Az előadás előtt **Scherer Lajos** tanár üdvözölte a körünkben megjelent írókat és a feleségét: **Simonyi Mária** művésznőt.

Megemlékezésül és a losonci közönség hálájának kifejezéseképpen művészi kivitellű ezüstkoszorút nyújtott át az írónak, aki meghatottan, találó szép hasonlattal vette át az ajándékot és tett hitet a magyar kultúra egységbe foglaló erejéről. A losonci magyar nők pedig gyönyörű virágcsokorral kedveskedtek a művésznőnek.

Ezután megkezdődött az estély. Móricz Zsigmond kitergette előttünk a lelkét s mi elolthatatlan szomjúsággal és gyönyörűséggel ittuk be minden szavát. Európa irodalmi életéből vett képek illusztrálásával adott áttekintést mai irodalmi életünk forrongó eszméiről. Az irodalomnak egy dolgra van most legnagyobb szüksége: a s z a b a d

s á g r a. Szikrázó humorral és ötletességgel, de mély meglátással rajzolta meg előttünk az új idők parasztját, mint a gazdasági kultúra kifejlődésének egyik nagy ígéretét, aki azon az úton van, hogy a mai modern kor eszmévilágával kapcsolatba jusson.

A zajos tapssal fogadott értekezés után Simonyi Mária szavalta el Móricznak egyik megrázó erejű balladáját: **Bánhidy Máriát**, erővel és fenséggel. Szünet után Móricz Zsigmond csevegő formában adott bepillantást az író műhelyébe, ahol az írások meg születnek és napvilágra jönnek. Érdekesen és finom humorral foglalkozott az irodalmi életnek egy sokat vitatott problémájával: az írói n d i s z k r é t kérdésével. A humor aranyzálaival szőtt előadásnak rendkívüli nagy sikere volt.

Simonyi Mária *Ámor és Psyché* című Móricz mesejátékából szavalta a leghatásosabb részt: Psyché monológiáját, mély átérzéssel és csodás kifejező erővel; majd Móricznak egy versre átültetett kis egyfelvonásosát: *Mint mezőnek virágai* című életképet szavalta el bájos és finom közvetlenséggel. Hatalmas tapsvihár zúgott fel mind két nagyszerű szavalat után.

Végül egyik legújabb novelláját, a *Két nemes állatot* olvasta fel Móricz. Nagyszerű megfigyelőkészséggel, eleven humorral vont párhuzamot a magyar ember és annak egyik legmeghittebb barátja: a ló között. Minden mondat után csengő kacaj, hahói, majd a novella befejezésekor zajos tapsvihár rázta meg a levegőt. A közönség percekig ünnepelte a nagy író és a nagy művésznőt.

Előadás után társas összejövetel volt a *Kalmárban*, ahol a művészpár tisztelőinek nagyszámú serege gyűlt össze és a lelkes hangulatban tartott ki reggel 3 óráig. Az estély hangulatát a szellemesnél-szellemesebb pohárköszöntők még magasabbra fokozták.

A szombati társas összejövetelen vetődött fel egy új Móricz-est megrendezésének a gondolata. A gondolat szerdáig tetté is érett. Móricz Zsigmond megértette a hívó szót és újból eljött közénk. Az előadást az YMCA-ban rendezték, nem volt szükség semmi propagandára, a közönség újból kitett magáért. Az YMCA három egymásba nyíló helyisége is szűknek bizonyult ez alkalommal.

Az estély legnagyobb áhítattal és érdeklődéssel fogadott pontja: az Ady visszaemlékezések voltak. Ady lelkének és életének kettősségét, életének elaprózottságát és zsenijének merész szárnyalását rendkívül vonzóan, színesen és meleg lélekkel rajzolta meg.

Az új irodalmi irányok c. értekezésében az epika hanyatlásának és a líra mai virágzásának mélyebben fekvő okaira mutatott rá. Végül a *Szegény ember életrajza* c. novelláját olvasta fel, amelyben a nincstelen ember életösztönös filozófiáját pazar humorral érzékítette meg.

Simonyi Mária pedig néhány örökszép Ady-vers és a modern költők legújabb verseinek elmondásával ragyogtatta újból szavalóművészetét. Mindkettőjüknek ezen az estélyen is zajos ovációban volt részük.

A losonci magyar közönség örökké hálás lehet az írónak és a művésznőnek a két forró estén nyújtott igaz lelki élvezetért.

*

A visszaemlékezések közül talán a legizgalmasabb **Simándy Pál**³ írása, amely losonci barátja és levelezőtársa, **Medveczky Gyula** bácsi hagyatékából került hozzám. Nem találtam nyomát annak, hogy ez az írás valahol megjelent volna. A 7 oldalas, kézzel írt szöveg gondolatainak rendezettsége, a sorok számozása, az utólagos javítások kis száma azonban arra utal, hogy közlésre volt szánva. Még akkor is, ha hiányzik (bár lehet, hogy csak elkallódott) az „utóirat“ része, amelyre az utolsó szó utal.

A kézirat írásának időpontjáról csak a bevezető szövegből tudunk következtetni, amely szerint az 1957-ben íródott.

*

Simándy Pál

Első találkozásom Móricz Zsigmonddal

Kerek harmincöt évvel ezelőtt, 1927. áprilisában találkoztam először Móricz Zsigmonddal. Losoncon éltem akkor, eredeti pályámmal szakítva, könyvkereskedést vezettem. Móricz egy szlovenszkoói előadói körút során, április 9-én érkezett Losoncra. Vele jött **Simonyi Mária**⁴ művésznő is, akit kevéssel előbb vett feleségül. Műsoruk úgy alakult, hogy Móricz két-két előadást tartott. Majd egy novellát olvasott fel, Simonyi Mária pedig verseket mondott.

Jövetelük hírére – mint általában a legtöbb felvidéki városban – Losoncon sem fogadta egyértelmű lelkesedéssel a polgári réteg. Bizonyos magyar körök még mindig ellenséges érzületet tápláltak Móricccsal szemben. Nem tudták „megbocsátani“ neki az 1919-es forradalomban való szereplését. Kifogásolták írói művészetét is. Naturalistának, „destruktívnak“ tartották.

Losoncon különösen is erős volt akkor a konzervatív magyarság összetartása. A *Vigadó* kávéház volt a napi találkozó helyük, ott beszéltek meg a világ eseményeit. Kimagasló alakja volt a társaságnak **S. Béla**⁵, református lelkész. Tehetséges, politikai hajlamú, vezetésre teremtett ember. De kemény nyakú kálvinista. Élénk szellemi harcot folytatott ellenünk is, akik akkor ott a haladó gondolkodást képviseltük és a Madách-körben csoportosultunk. A szószékről is kiperédikált bennünket.

Móricz jövetelének híre a Vigadó vendégeit érthető izgalomba hozta. Megindították az agitációt ellene: „*Aki jó magyar, nem megy el az estélyre*“. A nagyobb hatás kedvéért „zsidó“-nak is kikiáltották. Móricz nevének, írói tekintélyének varázsa azonban minden propagandánál hatékonyabbnak bizonyult. Sokakat a szenzáció is vonzott, a mende-mondák, amelyek akkortájt Móricz családi tragédiája és új házassága körül keringtek. Nagyban elősegítette a sikert Móricz diplomáciája is. Egy-egy ellenál-

lőbb városban személyes látogatást tett a vezető embe-
reknél s vonzó egyéniségével mindenkit el tudott bűvölni.

Ez történt Losoncon is. A városháza dísztermét zsú-
folásig megtöltötte az ünnepi est közönsége. A hallgató-
ság soraiban – nagy meglepetésünkre – ott ült néhány
konzervatív magyar, köztük S. Béla is.

Magam lázas örömmel vártam ezt a napot. Éveken át
nagy buzgalommal terjesztettem Móricz és Ady könyveit a
szlovákiai magyarok közt. Cikkeket írtam, előadásokat tar-
tottam róluk. **Győry Dezső**vel, a fiatal költővel közösen
valóságos agitációs hadjáratot folytattunk egy új, és kor-
szerű szellemiség kialakítása érdekében.

Móriczot lelkes ünneplésben részesítette az estély kö-
zönsége. Különösen záró műsorszámának volt nagy si-
kere. A rozsnyói fiakkerosról olvasott fel kedves karcolat-
tot. A lónak, ennek a szép, nemes „magyar“ állatnak a fel-
magasztalása volt ez az írás. Ahogyan ezt a novellát az ő
édes, izes hangján előadta, s ahogyan maga is kedvesen
derült, kacagott a mulatságos részekben, magával ragadó
volt.

Az estély végeztével a közönség egy része a Kalmár
vendéglőbe tartott, hogy közös vacsora asztalnál, jó bor
mellett ünnepelje tovább a művészházaspárt.

Barátaim társaságában a vendéglőbe igyekeztem ma-
gam is. Ekkor azonban már egy váratlan esemény megosz-
totta izgalmamot s érdeklődésemet. Egyik barátom még az
estélyen kezembe nyomta **Makkai Sándor**⁶, akkori erdélyi
püspök frissen megjelent könyvének, a *Magyar fa sor-
sá-*nak, az író Adyról szóló tanulmányának egy példányát.
Barátom éppen Pestről érkezett, s magával hozta a köny-
vet. Tudta, mennyire izgat az Ady-kérdés, biztosra vette,
hogy élénken fog érdekelni, mit mond Adyról egy magas-
rangú egyházi funkcionárius. Így is volt valóban! Ady mi-
att heves harcban állt a konzervatív magyar körökkel.
Hogyne érdekelt volna a püspök-író állásfoglalása! Ellene,
vagy mellette nyilatkozik az „erkölcsstelennek, istentelen-
nek és nemzetgyalázónak“ bélyegzett írónak? Alig vártam,
hogy olyan helyzetbe kerüljek, hogy belenézhetek a könyv-
be. A vacsoraasztal egy távolabbi pontjára telepedtem,
elővettem zsebkésemet, lázasan vagdaltam fel a lapokat, s
itt is, ott is beleolvastam a könyvbe. Nagy volt a meglepe-
tésem. Makkai a maga módján – kiáll Ady mellett. Ami
akkor és az ő részéről bátor tettnek számított. Tudtam, a
könyv nagy port fog felverni a konzervatív rétegek köré-
ben. A dolog mint könyvkereskedőt is élénken érdekelt.

A társaság már a szokásos pohárköszöntőknél tartott.
Én még mindig a Makkai könyvet lapoztam, most már
csak úgy suttymban, az asztal alatt. Csak félfüllel hallot-
tam, hogy **Scherer Lajos**⁷ tanár, *A mi lapunk* szerkesztője
hálálkodó szavakkal emlékezik meg az értékes támogatás-
ról, amelyben Móricz az itteni ifjúsági munkát részesíti.
Különösen a „*Gyalogolni jó*“ c. cikkét emelte ki, amelyet az
ő lapjának írt.

Scherer után, nagy meglepetésemre S. Béla emelke-
dett szólásra. Csak most vettem észre, hogy ő is ott van az
ünneplők között. No, ez már érdekes! Letettem a könyvet,
csupa fül lettem egyszerre, vajon mit fog mondani? Ez a

makacsul konzervatív ember, aki annyit bántott már ben-
nünket Ady és Móricz miatt!

Mihamar kiderült, hogy Móricznak a lóról mondott
szavai bűvölték meg. S. Béla közismerten nagy lóbarát
volt. (Isten bűnéül ne vegye: a lovat jobban tudta szeretni,
mint némely embertársát...)

Bevezetőül **Eötvös Károly**t idézte. Eötvös az írók
között olyan kedvence volt, mint az állatok közt a ló.
Eötvös azt mondja – kezdte a beszédét – hogyha a népeket
arról az állatról kellene elnevezni, amelyet leginkább ked-
velnek, a magyart lónemzetnek kellene hívni. Lelkesen
emlegette kedvenc csikáját. Áradozó szavakat talált a ló
szépségének, okosságának, hűségének jellemzésére.
Majd arról beszélt, hogy őszinte, nagy gyönyörűséggel
hallgatta Móriczot, amikor a ló kedvességét rajzolta. Eb-
ből is kitetszett – mondotta – hogy Móricz igazi vérbeli
magyar ember és nagy író. Isten éltesse sokáig...

Felszólalását nagy tetszés fogadta. Magam csendes
kuncogással sügtam a mellettem ülőknek: „*Móricznak si-
került „lóvátennie“ a nagytiszteletű.*“ Majd megint bele-
akartam temetkezni a Makkai könyvébe. (Mi lesz, ha S.
Béla megtudja, hogy a püspöke elismeri Adyt?) Ám most o-
dasomfordált hozzám Scherer Lajos és a fülembe sügta:

– Móricznét még senki sem köszöntötte. Állj fel hamar
és üdvözlödd...

– Én? – kérdeztem döbbséggel meglepetéssel. (Én, aki jó-
formán itt sem vagyok, gondoltam magamban).– Még
nem is találkoztam velök. No meg az ilyeneken kicsit gon-
dolkozni is kellene. Különösen, amikor nőről van szó... fia-
tal feleségről... Szólíts fel mást...

Scherer azonban nem tágitott. Bosszúságomra már
mondja is: „*Simándy Pál kíván szólani*“. Így azután már
gondolkozni sem maradt idő. Felálltam a helyemről. Lesz,
ami lesz. Teljesen a vakszerencsére bíztam magamat.
Mint ahogy Móriczétől jó távolságra ültem, tréfás mozdu-
lattal kipördültem a középbe s odaléptem eléjük. A mozdu-
lat olyan játékos volt, ami jelezte: tőlem most senki se vár-
jon ünnepélyes hangot. De vajon lehet-e, szabad-e tré-
fálkozni ilyen hírességgel? Asszonyneppel? S ha igen,
meddig mehetek el benne? Megérezem-e majd, hol a határ?

Minden tekintet rám szegeződött. A művészházaspár
is élénk érdeklődéssel fordult a számukra idegen ember
felé: ki ez, és mit akar? Tengeri betegség kezdett környé-
kezni. Az első gondolatom mindenesetre az volt, hogy a
„nagytiszteletű urat“ megcsipkedem. Ennyi elégtétellel
tartozom magunknak, akik annyiszor kikaptunk tőle –
többek közt éppen Móricz miatt is. Kezdtem hát a lóüg-
gyel. (A többi majd csak jön magától...)

– Örömmel hallottam S. nagytiszteletű úr felszólá-
lását. Azt a rajongó szerelmi vallomást, mellyel a csikáját
körülvette, minden fiatal nő megirigyelhette volna. (Tudni
kell, hogy S⁸. – túl az ötvenen – még nem nősült meg, jólle-
het többen pályáztak a „kezére“.) – Kezdő szavaim élénk
tetszést váltottak ki a losonciakból. Ez bátorságot öntött
belém, s most már mind kevesebb izgatottsággal folytat-
tam. – Szép és meghatározó volt, ahogyan a ló kiválóságait
méltatta. Most sajnáltam először életemben, hogy csak

ivónak és nem lónak születtem. De még meghatóbb volt, ahogyan Móricz Zsigmond művészete és magyarsága előtt zászlót hajtott. Nagy öröm ez nekünk, Móricz régi híveinek, hogy Losoncon új híveket szerzett magának. Hogy a lóról szóló írásával szinte lóvá tudott tenni olyanokat is, akik eddig idegenkedéssel néztek rá. – Ezt megint hangos nevetés követte. Móriczék maguk is édesdeden kacagtak, bár a háttérrel nem lehettek egészen tisztában. – Node most már ideje, hogy rátérjek a témára. – Scherer már nyugtalan sürgetéssel tekintgetett felém, s fejével Simonyi Mária felé biccentgetett. Nem kétséges, hogy a magyar ember nagy lóbarát – folytattam tovább. – De a ló mellett van egy másik, s még nagyobb kedvence és szerelme is: az asszony. A nótájában is összehozza a kettőt. „Szép asszonynak, jónak, jójárású lónak...” – (Hirtelen megtorpantam: Eszembe jutott, hogy a nóta így folytatódik: „kár megöregedni...” „Az ördögbe is! Az öregedést mégsem illik emlegetni szépasszonyokkal kapcsolatban.) Pillanatnyi zavaromat leküzdvé mondtam tovább. – Nagy hiba lenne hát, ha ma este nem esnék szó a szépasszonyokról, a szépasszonyról is. Ha Móricz Zsigmond mellett, aki úgy lóvá tudott tenni ma bennünket, nem dicsérnénk, nem éltetnénk azt a szép asszonyt, aki – még őt is lóvá tudta tenni...

Hát ez bizony kiszaladt a számon! Meg is ijedtem tőle alaposan. Elsütöttem a puskaport. De vajon hogyan robban? A felharsanó kacagás azonban nagy megkönnyebülést hozott. Mindenki jóízűen nevetett a váratlan, bár kissé vaskos fordulaton. Nevetett, édesen kacagott maga Móricz is. Szerelmes, ragyogó szemekkel feledkezett ifjú hitvese arcába, nézte, nézte hosszan, elegen, és egész testében rázta a kacagás. Huncut cinkosság ült a szeme sarkában. Mintha csak mondta volna: „*Ennek a fickónak igaza van. Ezt tette velem, csakugyan – a szépasszony*”. Simonyi Mária – mit tehetett mást? – szintén nevetett a tréfán.

Most már nem is kellett – nem is lehetett tovább folytatnom. Poharak emelkedtek a magasba. Mindenki koccintani akart a művészházaspárral. Koccintottam én is. S ezzel túl is estem a személyes bemutatkozáson. (No hiszen, szépen „bemutakoztam” – nyilalt át rajtam a kétség. Vajon mit szólnak hozzá, ha majd magukra maradnak.)

Másnap azután megnyugodtam. Móriczék személyes postát küldtek értem, kedvesen hívtak magukhoz. A szálloda éttermében reggelinél ültek, s rendkívüli szívéllyel fogadtak. Nevetve emlegették tréfás köszöntőmet. Láttam, nincs bennük semmi neheztelés. Móricz nagy barátsággal érdeklődött személyes dolgom felől. Igen tetszett neki, hogy – miután szakítottam lelkészi pályámmal – üzletember, még hozzá: könyvkereskedő lett belőlem.

Reggeli után sétára indultunk a városban. Útközben fiatal barátaim – Móricz rajongók – csatlakoztak hozzánk. Móricz-könyveket hoztak magukkal, hogy dedikáltassák a szerzővel. Beinvitáltam őket az üzletbe. Hamarosan híre terjedt Móriczék ottlétének és sorra jöttek a dedikációk. Még aznap tovább utaztak Rimaszombatba. De a kapcsolat nem szakadt meg közöttünk. Különösen is

élénkké vált, amikor Móricz átvette a Nyugat szerkesztését s engem a folyóirat szlovenszkoji gondozásával bízott meg.

JEGYZETEK

¹ Losonci Hírlap, Móricz Zsigmond és Simonyi Mária Losoncon, (1927. április hó 9-én), 2. o.

² y., Móricz Zsigmond Losoncon. Zsúfolt ház előtt folyt le mind a két irodalmi előadás. Losonci Hírlap, 1927. április 17., 16 sz., 1. o.

³ Simándy Pál, eredeti nevén Gombos Ferenc (Igric, 1891. január 5. – Budapest, 1978. augusztus 11.). Író, újságíró. A Sárospataki Református Kollégiumban tanult teológiát (1909–1913). 1913–15 között a Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetség utazó titkára. 1915–17-ben hitoktató Losoncon majd Budapesten. Az 1918–19-es események hatására szakított az egyházi pályával. Igricbe költözött, ahol részt vett a helyi megmozdulásokban. Emiatt 1920. januárjától augusztusig börtönben volt. 1920-tól 1931-ig Losoncon élt, ahol a város és a szlovenszkoji magyarság irodalmi-kulturális életének egyik irányítója volt. A losonci Madách Kör egyik megalapítója (1923), A Mi Lapunk munkatársa (1928–29). Több munkája is itt jelent meg, így A magyar kálvinizmus útja (1927), a Síralkok könyve (Losonc, 1928) és Az elsikkadt hegyibeszéd (1932).

⁴ Simonyi Mária (Szenic, 1888. december 4. – Budapest, 1959. június 21.). Drámai színésznő. 1910-ben Feld Irén kamaraszínházában kezdte meg pályáját. Két évig Kassán és Brassóban működött, majd Beöthy László meghívására a Magyar Színház (1916), a Belvárosi Színház (1919), a Renaissance Színház (1923) szerződtette. Később csak vendégjátékokra szerződött. 1926-ban Móricz Zsigmond felesége lett.

⁵ Sörös Béla (Nemespécse, 1877. március 14. – Losonc, 1939. október 2.). Református lelkész, majd püspök. Teológiai tanulmányait Kolozsvárott, Pápán, Budapesten és Edinburghban végezte. Öt éven át a budapesti gyűjtőfogház lelkésze volt. Ezután Losoncon a református egyházközség lelképásztorra lett. Kezdeményezésére, szervezésében jött létre az 1925-ben megnyílt református teológiai szeminárium, amelynek mindenese volt. 1938-tól a Szlovenszkoji Dunáninneni Református Egyházkerület püspöke lett.

⁶ Makkai Sándor (Nagyenyed, 1890. máj. 13. – Budapest, 1951. július 19.) Erdélyi református püspök, egyetemi tanár, író. Teológiai és filozófiai tanulmányai után Sárospatakon, 1918-tól a kolozsvári teológián tanított, 1922-től az Erdélyi Református Egyházkerület püspök helyettese, 1926-tól püspöke. Sokat tett az erdélyi magyarság tanügyi, kulturális és irodalmi szintjének megtartásáért, felemeléséért. A román szénátus tagjaként harcolt az erdélyi magyarság politikai jogainak védelmében. A kisebbségi küzdelmekbe belefáradva hagyta el Erdélyt és 1936-tól Debrecenben egyetemi tanár. Számos irodalmi bírálatot, vallási, etikai, pedagógiai, filozófiai tárgyú cikket, tanulmányt írt, s kiterjedt szépirodalmi tevékenységet folytatott. Főleg történelmi regényeivel vált ismertté. Az 1920-as évek Ady-vitájában – költészetét több vonatkozásban félremagyarázva ugyan, de – Ady mellett foglalt állást.

⁷ Scherer Lajos (Óverbász, 1874. szeptember 16. – Szeged, 1957. február 16.). Szerkesztő, író. 1898-ban a kolozsvári egyetem bölcsészkarán szerzett magyar-német szakos tanári oklevelet. Losoncon a református reálgimnázium egyik legismertebb tanára lett. Aktívan kapcsolódott be a helyi kulturális és társadalmi életbe. 1921-ben A Mi Lapunk címmel ifjúsági folyóiratot indított, amelynek megjelenését nem kis részben saját maga fedezte. Hasábjain a csehszlovákiai haladó írók és szociográfusok művein kívül rendszeresen megjelentek a magyarországi, erdélyi és vajdasági szerzők írásai is. Több tankönyvet, tanulmányt írt, cikkeit a Prágai Magyar Hírlapban, a Magyar Tanítóban és a losonci lapokban közölte. 1947-ben a lakosságcsere következtében kitelepítették, Nagymaroson telepedett le. Tagja lett az ottani termelőszövetkezetnek. 1954-ben nyugdíjba vonult. Utolsó éveiben műfordítás-sal foglalkozott. Feldolgozta a losonci gimnázium történetét (A 350 éves losonci gimnázium vázlatos története, Losonc, 1940) valamint a város történetét is (Losonc – egy magyar város rövid története, Losonc, 1943)

⁸ Sörös Béla